

JAK WSPIERAĆ ROZWÓJ PERCEPCJI SŁUCHOWEJ

ciekawostki dla rodzica

W procesie porozumiewania się istotną rolę odgrywa odbiór informacji za pomocą słuchu. Ważne jest więc aby mieć tzw. dobry słuch. Słuchem nazywamy wrażliwość na fale dźwiękowe, które stanowią bodziec pobudzający narząd słuchu. Słuch jest obok wzroku drugim podstawowym zmysłem umożliwiającym orientację w otoczeniu i przystosowanie się do niego. Słuchem rozpoznajemy zjawiska i obiekty na podstawie wydawanych przez nie dźwięków, możemy określić ich położenie i stan. Wiąże się ze zdolnością mówienia i słyszenia mowy innych, co ułatwia wymianę myśli, nabywanie wiadomości i ogólny rozwój umysłowy. Słuch wpływa na tworzenie i odbieranie wartości kulturowych, jak muzyka, śpiew, poezja. Sprawność narządu słuchu jest szczególnie ważna u dziecka, gdyż warunkuje to nie tylko prawidłowy rozwój głosu i mowy oraz opanowanie odpowiednich form językowych, lecz także wpływa na ogólny rozwój dziecka.

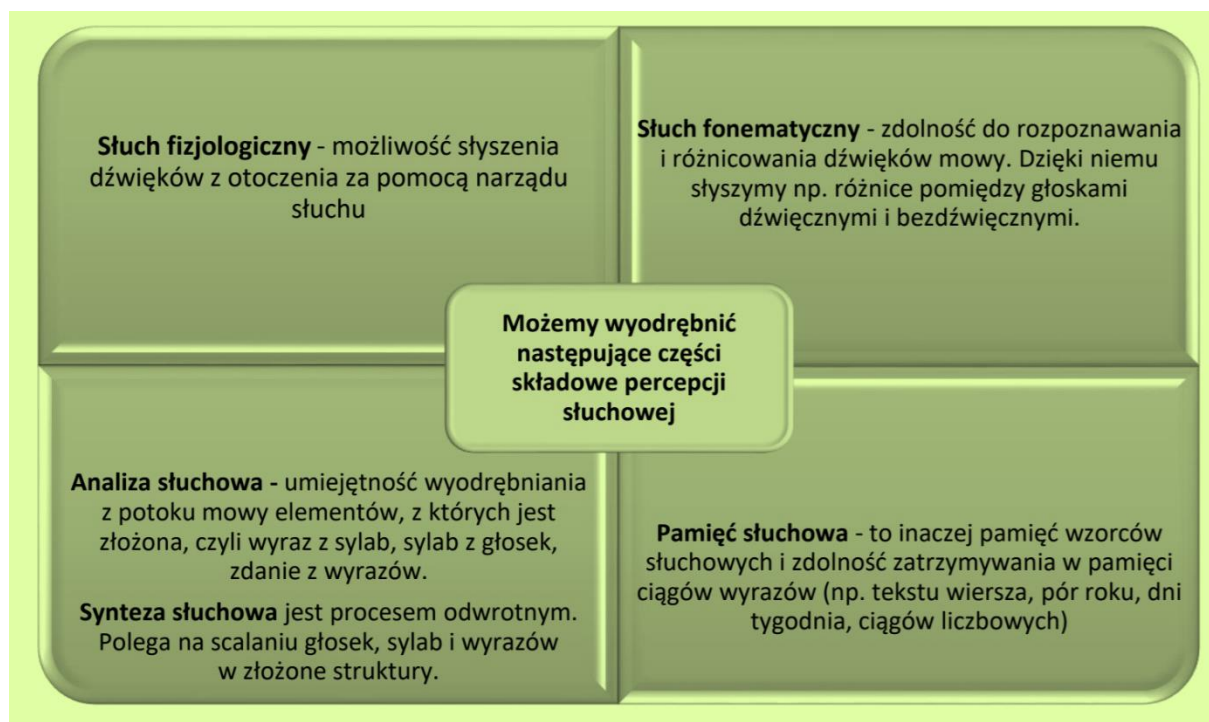
USZKODZENIE SŁUCHU			
Uniemożliwia prawidłowy rozwój mowy i sprawności językowych	Zaburza rozwój intelektualny	Zaburza rozwój emocjonalny	Zaburza rozwój społeczny

Im bardziej wyćwiczymy ucho tym lepsza będzie wymowa, a w następstwie łatwiejsza nauka czytania i pisanie oraz prawidłowe rozumienie i komunikowanie się z innymi.

Czym więc jest percepcja słuchowa? Co powinien wiedzieć rodzic aby umieć wspierać rozwój swojego dziecka w ewentualnych zaburzeniach w zakresie percepcji słuchowej?

Percepcja słuchowa jest to zdolność do odbioru dźwięków, ich rozpoznawania i różnicowania, jak również interpretowania przez odniesienie do poprzednich doświadczeń. Percepcja słuchowa jest procesem rozpoznawania, różnicowania, zapamiętywania oraz analizowania i syntetyzowania dźwięków. Składa się ona ze słuchu fizycznego - jest to wrażliwość na fale dźwiękowe, cechą charakterystyczną jest tutaj ostrość słyszenia. Można więc pod tym kątem wyróżnić osoby słyszące, niedosłyszające i głuche. Kolejną składową jest słuch fonematyczny (fonemowy) - zwany słuchem mownym. Ten zaś jest zdolnością rozpoznawania i różnicowania dźwięków mowy tzw. fonemów - czyli najmniejszych

elementów składowych wyrazów. Mowę rozumiemy więc dzięki funkcjonowaniu słuchu fonematycznego.

Dla rodziców zagadnienie słuchu fonemowego jest często pojęciem dość odległym. Rodzic styka się z tym zagadnieniem dopiero wtedy gdy np. logopeda, pedagog, nauczyciel zauważa u jego dziecka zaburzenia w zakresie percepcji słuchowej. Jak więc samemu rozpoznać, że ze słuchem mownym występują problemy? Rodzic posiadający podstawową wiedzę na ten temat będzie wiedział jak pomóc własnemu dziecku.

Słuch fonemowy zaczyna kształtować się w trzecim kwartale życia dziecka, a pełna jego dojrzałość osiągnana jest około 6-7 roku życia. Dzięki niemu słyszymy różnice pomiędzy dźwiękami podobnymi np. dwóch podobnych głosek t-d, p-b. Kolejną składową dojrzałego słuchu i jednocześnie etapem w rozwoju słuchu fonematycznego jest analiza i synteza słuchowa a także pamięć słuchowa. Aby zrozumieć sens mówionych słów trzeba uchwycić kolejność głosek w wyrazie i umieć je zróżnicować. Dziecku nie jest łatwo z potoku mowy wyodrębnić wyrazy, zapamiętać je, a z nich wyodrębnić sylaby a następnie głoski. Dzieci z zaburzeniami percepcji słuchowej poszczególne dźwięki słyszą dobrze, ale nie potrafią ich zapamiętywać, różnicować, analizować i dokonywać syntezy. W przypadku kiedy dziecko nie różnicuje albo słabo różnicuje głoski często występują zaburzenia mowy u przedszkolaków, a następnie trudności u dzieci w wieku szkolnym (głównie w czytaniu i pisaniu). Dlatego tak ważne jest proponowanie dziecku ćwiczeń słuchowych, szczególnie jeśli ma ono opóźniony rozwój mowy. Istotne jest, aby rodzice bawili się z dziećmi w rozróżnianie dźwięków z otoczenia (głosów zwierząt, instrumentów muzycznych), aby w ten sposób kształtować percepcję słuchową.

Dzieci, które początkowo mają problem z rozróżnianiem dźwięków otoczenia, a później dźwięków mowy, mówią tzw. mową bezdźwięczną, np.: *kura* zamiast *góra*, *półka* zamiast *bułka*. Zabawy słuchowe są konieczne, aby dziecko posiadało umiejętność prawidłowego czytania i pisania.

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową prowadzone przez rodzica w formie zabawy są szczególnie atrakcyjne dla dziecka. Należy zaczynać zawsze od prostych ćwiczeń a następnie stosując się do zasady stopniowania trudności przechodzić do ćwiczeń trudniejszych. Zawsze warto chwalić dziecko za dobrze wykonane ćwiczenia i wspierać jeśli wychodzi mu trochę gorzej. Ćwiczenia słuchowe są właśnie po to, aby dzieci nie miały problemów w zakresie percepcji słuchowej.

Ćwiczenia dla młodszych i starszych dzieci:

1. Zabawa „Co słyszysz?” – dziecko zamyka oczy i wsłuchuje się w odgłosy dobiegające z otoczenia, następnie mówi co usłyszało (np. szczekanie pas, ćwierkanie ptaków, odgłos samochodu itp.).
2. Zabawa „Kogo słyszysz” – dziecko zamyka oczy i słucha wypowiadających się osób w jego otoczeniu, rozpoznaje i nazywa kto mówił. Dla utrudnienia można zmieniać swój głos, specjalnie go zniekształcając.
3. Zabawa „Jakie to zwierzę?”, „Jaki to pojazd”- rozpoznawanie po odgłosach zwierząt, pojazdów, wykorzystanie do tego np. nagrań, demonstracji głosowej, dźwięku z filmu.
4. Zabawa dźwiękonaśladowcza „ Naśladujemy i powtarzamy”- słuchanie i powtarzanie różnych odgłosów np. stukania (stuk- puk), szczekania psa, piania koguta, odgłosów jadącego pojazdu itp.)
5. Zabawa „Jaki głos wydają zwierzęta?”- naśladowanie odgłosów zwierząt np. miauczenie kota (miau- miau), szczekanie psa (hał – hał), kumkania żaby (kum-kum);
6. Zabawa „Odgłosy natury”- słuchanie i próba naśladowania odgłosów np. szumu wiatru, uderzeń burzy, kapiącego deszczu, szelestu liści itp.
7. Zabawa „Jaki to instrument?” - rozpoznawanie instrumentów po barwie dźwięku - można odtworzyć z Internetu dźwięki różnych instrumentów, np. gitarę, talerze, pianino, flet, cymbałki;

8. Zabawa „Wystukaj tak jak ja” - naśladowanie ilości i tempa uderzeń, np. paluszkami lub ołówkiem w stół, zaczynając od kombinacji 3-4 uderzeń, a potem więcej;
9. Zabawa „Wyklaszcz rytm” - wyklaskiwanie rytmu prostej melodii, piosenki;

Ćwiczenia dla starszych dzieci:

1. Zabawa „Policz wyrazy” - wyróżnianie wyrazów w zadaniu, np. *Mama ma kota, Tata ugotuje smaczny obiad* itp. Pytamy: „Ile słów jest w tym zdaniu”, „Powiedz pierwszy wyraz, powiedz jaki był ostatni wyraz”.
2. Zabawa „Wyklaszcz i policz sylaby” - wyróżnianie sylab w wyrazie, rozpoznawanie wyrazów po ilości wyklaskanych lub ułożonych przy pomocy klocków sylab;
3. Zabawa „Mowa robotów” - mówienie do dziecka sylabami np. ma- ma /go-tu-je/ zupełnie- dziecko mówi co usłyszało, zabawa naprzemienna;
4. Różnicowanie takich samych sylab w szeregu różnych lub o podobnym brzmieniu np. pa, ga, da – dziecko sygnalizuje klaśnięciem moment usłyszenia żądanej sylaby pa, ga, pa, da, ga, pa, da.
5. Powtarzanie par słów opozycyjnych typu: **bary – pary, bąk – pąk, dam – tam, gapa – kapa, fala – wala, żal – szal, bal – pal, data – tata** – można dla ułatwienia dziecku narysować do tych par schematyczne obrazki.
6. Zabawa „Dokończ słowo” – podajemy pierwszą sylabę, np. ma wyrazu „mama”, a dziecko dopowiada brakującą część wyrazu;
7. Zabawa „Jaka to głoska?” - wyróżnianie głosek w wyrazach na początku, na końcu, w środku wyrazu.
8. Zabawa „Jaki wyraz usłyszałeś?” – dziecko scala wyraz z podanych głosek lub sylab np. o-k-o, d-o-m, u-l-e, m-o-t-y-l, d-o-m-e-k lub sa-la, kro-wa, u-le (dla ułatwienia można pokazywać kilka obrazków ilustrujących wypowiedziane słowa, jeśli dziecko sobie dobrze radzi to wprowadzamy utrudnienie bez pomocy obrazka);
9. Zabawa „Co zaczyna się na ...?” - wyszukiwanie w otoczeniu przedmiotów, których nazwy zaczynają się na daną głoskę, np. B - buty, budzik, balon itd.
10. Rozpoznawanie i wyodrębnianie samogłosek w środku wyrazu np. gdzie słyszysz głoskę np. a, lub o, e, u? w wyrazie: las, nos, lek, lupa;
11. Zabawa „Wymyślmy wyrazy na głoskę ...” - podajemy głoskę, na którą powinny się zaczynać wyrazy. Dziecko musi podać wyraz na daną głoskę np. D - dom, dywan, dinozaur itd.
12. Powtarzanie ciągów słownych np. pór roku (wiosna, lato, jesień, zima), dni tygodnia, nazw pewnych zbiorów przedmiotów (np. czapka, szalik, buty; łyżka, nóż, widelec) powtarzanie ciągów cyfr.
13. Zabawa „sz - s” wyszukiwanie wyrazów na dane głoski i segregowanie ich na dwa zbiory. (można je zapisywać i zrobić konkurs których znajdziemy więcej).
14. Można stworzyć planszę obrazków z głoską np. „s” – rysować i kolorować (dziecko lub wspólnie) obrazki wyrazów, które zaczynają się na daną głoskę?.

15. Zabawa w kończenie zdań - zadaniem dziecka jest uzupełnienie zdania rozpoczętego przez poprzednią osobę. Przykład: pierwsza osoba (np. mama) mówi: *Tomek idzie*. Druga osoba (dziecko) mówi: *Tomek idzie na spacer*. Kolejna osoba (np. tata) dodaje: *Tomek idzie na spacer do lasu*.

Ćwiczenia mogą wykonywać rodzice z ze swoimi dziećmi. W tego typu ćwiczeniach może też brać udział rodzeństwo, dziadkowie co będzie dodatkowo sprzyjało integracji poszczególnych członków rodziny.

Opracowanie: logopeda - Małgorzata Edyta Poniatońska

Bibliografia:

- D. Emiluta-Roży, „Wspomaganie rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym”, Warszawa 1994
- A.Mauer, „Kształtowanie świadomości fonologicznej u dzieci przedszkolnych. Zabawy z rymami”, Kraków 1997r
- A.Mauer, „Kształtowanie świadomości fonologicznej u dzieci przedszkolnych. Analiza i synteza sylabowa i fonemowa”, Kraków 1997r.
- I. Styczek, „Badanie i kształtowanie słuchu fonematycznego”, Warszawa 1982
- A. Lowe, „Rozwijanie słuchu w zabawie”, Warszawa 1983